

Олена Дмитрівна Гнідан

11 листопада 2015 року о 18 год. 45 хв. відійшла у вічність славна донька українського Покуття доктор філологічних наук, професор Олена Дмитрівна Гнідан.

Вона народилася 27 вересня 1938 р. в с. Залуччя-Долішне Снятинського району Івано-Франківської області. 1962 р. закінчила Станіславський педінститут (нині Прикарпатський університет ім. В. Стефаника) й упродовж року працювала вчителем української мови, літератури та співів у с. Верхній Майдан Ланчинського р-ну на Івано-Франківщині. З 1963 р. перейшла на роботу в Івано-Франківський педінститут, де обіймала посаду спочатку методиста заочного відділу, а згодом асистента кафедри музики.

1971 року в Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка вона успішно захистила кандидатську дисертацію “Марко Черемшина і фольклор”. Працювала на посаді ст. викладача, потім доцента Київського педінституту ім. М. Горького (нині Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова) (1972–1991 рр.). 1992 р. в Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка Олена Гнідан за сукупністю опублікованих праць блискуче захистила докторську дисертацію на тему “Покутська трійця: Проблеми індивідуального стилю як художнього вияву духовної атмосфери часу”. Опонентами були знані вчені України, професори В. Лесин, Ф. Погребенник, Ф. Білецький.

З 1991 р. О. Гнідан працює в Київському педінституті іноземних мов (нині Національний лінгвістичний університет), а з 1994 по 1999 рр. – професор кафедри української літератури Тернопільського педінституту ім. В. Гнатюка (нині національний університет). У 2000 – 2008 рр. (аж до виходу на пенсію) – професор кафедри української мови, літератури та культури Національного авіаційного університету. Згодом була запрошена на роботу до Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, у якому обіймала посаду професора кафедри новітньої української літератури. Вихованню молоді національної педагогічної еліти Олена Дмитрівна віддала 58 років.

Серед її вихованців сотні вдячних філологів-словесників, які стали вчителями української мови та літератури, письменниками, ученими. З-під пера дослідниці вийшли монографії, підручники, навчальні посібники, у яких розглядається творчість Покутської трійці: “Марко Черемшина. Нарис життя і творчості” (К., 1985), “Василь Стефаник. Життя і творчість” (К., 1991). Як доцент, а згодом професор вона завжди була неперевершеним лектором і глибоким літературознавцем, читала провідні курси з історії української літератури кінця XIX – поч. XX ст., історії літературної критики, вступу до літературознавства.

Матеріали лекцій, наукові праці проф. О. Гнідан лягли в основу “Програми з історії української літератури”, затвердженої Міністерством освіти для всіх філологічних факультетів тодішніх педінститутів, та підручників, навчальних посібників – “Історія української літератури XIX – поч. XX ст. Практичні заняття, навчальний посібник для студентів педінститутів” (К., 1987), “Історія української літератури кін. XIX – поч. XX ст.” (К., 1991), “Історія української літератури: перші десятиріччя XIX ст.” (К., 1992), “Володимир Винниченко. Грицько Григоренко. Штрихи до портретів” (К., 1995), “Володимир Винниченко: Життя, діяльність, творчість. Навч. посібник” (у співавторстві з Л. Дем’янівською; К., 1996), “Історія української літератури 70–90-х рр. XIX ст.: У 2 т. / За ред. проф. О. Гнідан” (К., 2002–2003). Загалом її творчий доробок налічує понад 200 наукових праць.

О. Гнідан – учасник багатьох наукових конференцій та симпозіумів, створила свою літературознавчу школу, під її керівництвом захищено 4 докторські та 17 кандидатських дисертацій.

Виховала прекрасного й люблячого сина Дмитра, гордилася й тішилася трьома онуками, постійно опікувалася долею своєї родини та краєм! Її серце завжди було відкрите людям, яким дарувала любов, радість, щасливі хвилини спілкування. Світлий образ Олени Дмитрівни, красивої жінки, мудрої дослідниці-літературознавця, справжньої Українки назавжди збережеться в наших серцях.

Олексій Вертій, Ольга Горбонос, Ярема Гоян, Анатолій Гризун, Анатолій Гуляк, Віталій Дончик, Микола Жулинський, Сидір Кіраль, Іван Малкович, Ніна Осьмак, Володимир Погребенник, Микола Сулима, Ганна Токмань, Микола Ткачук, Марта і Степан Хороби, Майя Хмелюк, численні друзі та вихованці, редакція журналу "Слово і Час".

НАУКОВЕЦЬ-ГАЛИЧАНКА З ДУШЕЮ, ВІДДАНОЮ УКРАЇНІ

Осінній вечір 11 листопада 2015 року для багатьох нас, вихованців наукової школи професора Олени Гнідан, став сумним і невимовним боєм пройняв серця тих, хто мав щастя спілкуватися із цією дивовижною Жінкою, Учителем від Бога, незрадливою Українкою. Звістка про її відхід у кращі світи приголомшила, бо вірилося, що все-таки пані Гніданова (так шанобливо між собою ми називали духовну наставницю) покличе нас у гості, аби відсвяткувати день народження, який зовсім недавно минув 27 вересня... Непогасний і життєдайний оптимізм, яким так щедро ділилася з тими, хто інколи підупадав на душі, не покидав Олену Дмитрівну в останні місяці життя в нерівній боротьбі зі страшною хворобою. Незадовго до смерті голубила думку, що все-таки стане на ноги і збере нас, як завжди любила це робити, у своєму гостинному київському помешканні. Не судилося, бо Господь покликав дорогу нам усім Олену Дмитрівну на свою небесну й вічну гостину...

Пригадалося високодуховне і світле святкування її 65-ліття, на якому врізалися в пам'ять вітальні слова письменника, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка Яреми Гояна, її сусіда й товариша з рідного села. Він сказав, що "Олена Дмитрівна – це українка-галичанка з душею, відкритою Україні, як удень і вночі була відчинена людям хвіртка біля отчої хати аристократів духу Гніданів у центрі родинного села Залучча – воскреслої веселки над Родом!". Зринув у пам'яті й текст дарчого надпису на одній із книг відомого в Україні літературознавця, львівського професора Івана Денисюка, котрий називав її суто по-гуцульськи – чічка Оленка – і твердив, що "пані Олена – ідеал жінки, у якій краса і мудрість так божевільно сплелися". Найкраще характеризують проф. О. Гнідан і ті, хто знав її як ученого й педагога. Наприклад, доктор педагогічних наук, професор Ганна Токмань влучно зауважила, що "Олена Дмитрівна Гнідан поєднала в собі науковий хист і патріотичну пристрасність. Її оригінальні літературознавчі роботи присвячено переважно письменникам Покуття. Василь Стефаник, Марко Черемшина, Лесь Мартович, про яких пише науковець, подібні до неї самої – талановиті українські інтелігенти, що зберегли зв'язок із рідною землею та простою людиною праці. Думка Олени Гнідан смілива й вивірена серцем, її стиль – взірець знання рідної мови й любові до неї, коло наукових зацікавлень широке – у ньому поєднуються історія та теорія літератури, літературна критика, компаративістика. Олена Дмитрівна піклувалася про гідну європейської держави літературну освіту для молоді, її розвідки про В. Винниченка, Наталю Кобринську, Євгенію Ярошинську та інших митців слова стали відкриттям для вчителів, студентів, школярів. Науковець, який живе на межі ХХ і ХХІ століть, правдиво відтворює нам літературне життя попереднього зламу століть і талановито інтерпретує його мистецькі тексти. Пані Олена у своїх історико-літературних дослідженнях випередила вітчизняну теоретичну думку".

Пуповина Олени Гнідан закопана в землі славного Покуття, яке в історії України посідає особливе місце. Воно дало не лише українській, а й світовій культурі Покутську трійцю – В. Стефаніка, Марка Черемшину, Леся Мартовича. На цій благодатній землі зросли й інші відомі письменники, учені, художники, композитори, народні майстри; варто назвати хоча б Р. Іваничука, Я. Гояна, І. Малковича, Л. Пирога, В. Касіяна. Саме тут, серед мальовничої природи цього казково-красивого краю, з'явилася на світ 27 вересня 1938 р. в селянській родині Дмитра та Параски Гніданів четверта дівчинка, яку нарекли Оленою – батьки ніжно звали її Єленкою. Так розпорядився Всевишній, що вона була найменшою за віком у родині, а тому батьки, сестри і брат любовно ставилися до неї. День її появи на світ припадає на велике християнське свято – Воздвиження Чесного Хреста Господнього (у народі – Здвиження, Здвиг). За однією з легенд віднайдення Хреста приписують св. Гелені (Олені), матері імператора Костянтина Великого. Отож батьки, християни греко-католицької церкви, нарекли її Оленкою. За народними віруваннями саме із цього дня птахи починають відлітати в теплі краї. Після цього свята відлетіла у вирій і душа незабутньої Олени Гнідан. І в цьому є щось символічне!

Довга й нелегка дорога Олени Гнідан у світ знань і науки бере початок у родині, а згодом у школі рідного села Залуччя-Долішне Снятинського району Івано-Франківської обл. 1955 р. закінчила Снятинську школу ім. В. Стефаніка, улюбленими предметами були уроки мови, літератури та музики, які фактично й визначили її подальшу життєву долю. Спочатку працює бібліотекарем у рідному селі, де діяв потужний осередок забороненого советами товариства “Просвіта”. Його активним членом був батько О. Гнідан, знаний в окрузі тесля Дмитро Гнатович. Про нього вона відгукувалася з особливою теплотою, гордилася його вродженою мудрістю та розважливістю, з її уст при згадці про батька завжди святочно зринали слова: “Дедьо казали, дедьо любили читати...” (так називали в її селі тата).

1957 р. О. Гнідан, успішно витримавши іспити, стає студенткою філологічного факультету (відділення української мови, літератури та співів) Львівського педінституту, який 1960 р. було переведено до Дрогобича. Аби бути поближче до батьківської домівки, продовжує навчання на такому ж відділі Станіславського педінституту (нині Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка). Із 1962 р. О. Гнідан працює вчителем української мови, літератури та співів у с. Верхній Майдан Ланчинського району Івано-Франківської обл., а через рік повертається до альма-матер, де пройшла шлях від методиста заочного відділу до викладача кафедри музики натовді Івано-Франківського педінституту.

Подальшу долю Олени Дмитрівни визначила зустріч із двома шляхетними та щедрими на любов до людей жінками – дружиною Марка Черемшини Наталією Семанюк (вона називала свою вдячну ученицю доньця Оленка) та професором Київського університету ім. Тараса Шевченка, знаним ученим-філологом Ніною Жук. Якщо перша гостинно відчинила двері музею Марка Черемшини у Снятині, де молода дослідниця вивчала секрети творчої лабораторії самобутнього майстра слова, то друга була мудрим і по-материнськи дбайливим керівником її кандидатської дисертації “Марко Черемшина і фольклор”, яку О. Гнідан успішно захистила 1971 р. в Київському державному університеті ім. Тараса Шевченка.

Згодом невтомна праця на посаді старшого викладача, доцента Київського педінституту ім. М. Горького (нині Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова) (1972–1991рр.). Серед вихованців Олени Гнідан сотні вдячних філологів-словесників, які стали вчителями української мови та літератури, письменниками, ученими.

На жаль, не вміємо ми за життя цінувати талановитих і відданих Україні людей. Хоч це й парадоксально, але вже в добу незалежної України, за любов до якої в радянські часи була під пильним оком компартійної влади й КДБ, О. Гнідан вимушена міняти місце роботи: з 1991 р. викладає в Київському педінституті іноземних мов, у 1994 – 1999 рр. вона професор кафедри української літератури Тернопільського педінституту. Із 2000 по 2006 рр. обіймала посаду професора кафедри української мови, літератури та культури Національного авіаційного університету.

Її заслуги на фаховій ниві, багаторічну сумлінну працю відзначено преміями та подяками керівництва університету, державними нагородами, зокрема медалями “В пам’ять 1500-ліття м. Києва” й “Ветеран праці”. Визнавала як найвищу нагороду районну премію ім. Марка Черемшини (2003) у номінації “Краєзнавча робота та просвітництво” за статті про життєвий і творчий шлях Марка Черемшини та книгу “Марко Черемшина. Нарис життя і творчості”.

Професор О. Гнідан була неперевершеним викладачем. Її лекції, по-акторському витончені, науково глибокі й аргументовані, були завжди творчими, вони будили думку, вчили не брати на віру усталені судження. Олена Дмитрівна знала напам’ять чимало творів В. Стефаніка, Марка Черемшини, які майстерно декламувала (лауреат усеосоюзного конкурсу читців), колоритно і природно відтворюючи гуцульський діалект, що викликало захоплення її слухачів. Чимало викладачів інших вишів користувалися магнітофонними записами О. Гнідан у своїй роботі.

Упродовж свого життя, зокрема за радянських часів, О. Гнідан приділяла пильну увагу патріотичному вихованню студентської молоді. Чимало нині відомих письменників, літературних критиків засвоїли її мудру лектуру, будучи учасниками творчих дискусій літературного гуртка “Плеяда” при тодішньому Київському педінституті ім. М. Горького. З перших днів утворення Товариства української мови ім. Т. Шевченка Олена Гнідан була його активним членом, брала дійову участь у духовному відродженні нині незалежної України.

Замовлуду виключена з комсомолу за інакодумство, і, зрозуміло, не була членом прісної пам’яті комуністичної партії, О. Гнідан із почуттям великої відповідальності стала до громадської роботи в новоствореній Демократичній партії України під орудою В. Яворівського. Однак перебування в цій організації не принесло того державницького задоволення, на яке очікувала. Отож і надалі була байдужа до якогось членства в партіях, проте ніколи не дистанціювалась від політичного життя в Україні. Події двох Майданів пропускала через свою душу й, не маючи змоги самій фізично брати в них участь, підтримувала фінансово, віддаючи кошти на потреби повстанців. Тяжко переживала розпочату Росією війну проти України, сприймаючи смерті наших героїв так само болісно, як загибель рідного брата – воїна УПА.

Олена Дмитрівна була напрочуд цікавою співбесідницею, захоплювала слухача унікальною пам’яттю, умінням аналітично поглянути на поточне політичне життя України. Пригадую, як уразило її вбивство В. Чорновола, смерть котрого оплакувала як непоправну втрату для України й по-сестринському називала його “наш Славко”. Твердила, що президентство В. Чорновола вивело б Україну на європейські шляхи вже давно й сьогодні ми б не переживали трагедії російсько-української війни та втрати Небесної Сотні...

Олена Дмитрівна мала чудовий голос (багатолітня учасниця ансамблю “Росинка”), пісні в її виконанні, особливо дуєтом із названим на честь батька сином Дмитриком, вирізнялися якимсь душевно-тремтливим звучанням, надто ж пісня на слова С. Руданського “Я співаю колір чорний, бо то колір мій”. Попри те, що життя Олени Дмитрівни було нелегким (на жаль, так і не удостоїлася високих державних нагород, до яких ставилася із притаманним їй скепсисом!), вона все-таки вийшла з боротьби переможцем. Щоправда, доводилося, як співається в цій пісні, і “вмитися слезов”, але долю мати Параска дала їй, на радість нам, не чорну, а світлу. Незабутня Олена Дмитрівна полишила по собі найцінніше й найдорожче – світлу і вдячну пам’ять у сотнях сердець її вихованців, друзів, колег, а ще – фундаментальні ґрунтовні непроминальні наукові праці. У цьому, власне, і є сенс людського буття на Землі. І всі ми, хто знав і любив Олену Дмитрівну, обов’язково пом’янемо її, “заплачемо над гробом” таки не в чужині, а в рідній Україні, для якої її душа була завжди відчинена. Професор Олена Гнідан залишається для нас взірцем того, яким має бути справжній патріот України, справжній український інтелігент. Прощайте, незабутня Олено Дмитрівно, а Вашу останню путь в осінню, на жаль, чорну для нас днину омиваємо гіркою “слезов” розлуки з Вами, і плаче дощем сліз по всій Україні “чорна – хмаронька” Ваших вихованців! Вічна Вам пам’ять! Слава Україні!

Сидір Кіраль